

Ευτύχης Μπιτσάκης *Η επαναφορά της θανατικής ποινής*

Με την κατάργηση της θανατικής ποινής, το 1993, φάνηκε ότι τίθεται τέρας στην πιο φρικαλέα πρακτική της ανθρώπινης ιστορίας. Και όμως: Μόλις τέσσερα χρόνια μετά, 61 βουλευτές της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, με επιστολή τους προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής για την αναθεώρηση του Συντάγματος, ζητούν την επαναφορά της θανατικής ποινής για τους εμπόρους ναρκωτικών. Την επομένη, ο καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου Α. Λοβέροδος αποφαίνεται ότι η θανατική ποινή πρέπει να προβλέπεται και για τους «ειδεχθείς εγκληματίες». Παρόμοιες απόψεις εξέφρασε και ο καθηγητής Θ. Λιανός.

Προφανώς δεν θα περίμενε κανείς να λείπουν από τον κατάλογο των 61, ονόματα όπως των κ.κ. Ανδρεουλάκου, Κεφαλογιάννη, Μιχαλολιάκου ή Παπαδόγγονα. Επίσης δεν ξένισε η υπογραφή του Λ. Βερν-

βάκη. Αλλά θλιβερή έκπληξη ήταν η υπογραφή του βάρβαρου κειμένου από τρεις γυναίκες-βουλευτές: την πασοκική κυρία Ανουσάκη, τη γνωστή για τις απόψεις της κυρία Πετραλιά και την άγνωστη κυρία Παρθένα Φουντουκίδου. Τέλος, θα άξιζε να ερωτήσει κανείς τον κ. Παπαθεμελή, πώς εναρμονίζει την παγίως διακηρυσσόμενη χριστιανική του συνείδηση, το «ου φονεύσεις», με το αίτημα για εκτέλεση ανθρώπων υπάροξων.

Επίσης πρέπει να σημειωθεί η ένοχη σιωπή των κομμάτων και των υπεύθυνων πολιτικών παραγόντων. Πράγματι, υπήρξαν μόνο τρεις αντιδράσεις: του υπουργού Δικαιοσύνης, που χαρακτήρισε αντισυνταγματικές και αντιδημοκρατικές τις απόψεις των 61, του κ. Έβερετ που ζήτησε να ψηφιστεί νόμος που θα προβλέπει ισόβια για τους εμπόρους ναρκωτικών, καθώς και του

* Σε συνεπτυγμένη μορφή το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *TA NEA*, στις 5/12/97

κ. Βενιζέλου, που κατά την άποψή του η τυχόν επαναφορά της θανατικής ποινής «δεν θα συνεισφέρει κάτι στον πραγματικό αγώνα κατά των ναρκωτικών». Τέλος, ενδιαφέρει να σημειωθεί η απάθεια της λεγόμενης «κοινής γνώμης», καθώς και των κατά τα άλλα λαλίστατων διανοουμένων, καλλιτεχνών και πανεπιστημιακών.

Δεν θα ασχοληθώ εδώ με τους 61, θα σχολιάσω όμως τα επιχειρήματα των δυο συναδέλφων: του κ. Λοβέρδου και του κ. Λιανού.

Ο κ. Λοβέρδος θεμελιώνει σε 4 επιχειρήματα την «επιστημονική θέση» (;) για επαναφορά της θανατικής ποινής.

1. «Η επιβολή της θανατικής ποινής δεν απαγορεύεται από το Σύνταγμα». Το τυπικό αυτό επιχειρήμα στερείται αξίας. Αντιστρέφοντάς το, θα μπορούσε κανείς να απαιτήσει τον εξανθρωπισμό του Συντάγματος με ρητή διάταξη που θα απαγορεύει τη θανατική ποινή. Επίσης ο κ. Λοβέρδος σημειώνει ότι το 6ο Πρωτόκολλο της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950) απαγορεύει τη θανατική ποινή. Αλλά, προσθέτει, η Ελλάδα δεν το έχει υπογράψει. Τόσο το χειρότερο λοιπόν για τη χώρα μας.

2. Η θανατική ποινή πρέπει να επανέλθει, προκειμένου να προστατευτούν «υπέροτατα αγαθά, όπως η ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια». Η αντίφαση του συλλογισμού είναι προφανής: σκοτώνεις προκαταβολικά, για να σώσεις ζωές. Αλλά η θανατική ποινή λειτουργεί πράγματι αποτρεπτικά; Ο κ. Λοβέρδος καταθέτει ένα «ακλόνητο στατιστικό δεδομένο»: Στη Γαλλία, μεταξύ 1970 και 1980 είχαμε μόνο 5 δολοφονίες ανηλίκων. Μεταξύ 1984 και 1993, μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής, είχαμε 84 δολοφονίες. (Και ο κ. Λιανός προσθέτει ότι οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθη-

καν στη Γαλλία κατά 17 φορές!). Από καθαρά στατιστική άποψη, το επιχείρημα είναι αναξιόπιστο, όχι μόνο λόγω του «μεγέθους» του «δείγματος», αλλά και διότι αφορά μόνο μια κατηγορία εγκλημάτων και μια μόνο χώρα. Από ουσιαστική άποψη, το επιχείρημα είναι επιφανειακό. Πράγματι, όπως οι πάντες γνωρίζουν, η ανεργία, η νέα φτώχεια, η αμάθεια, η αποσάθρωση των κοινωνικών σχέσεων, η συνολική κρίση πολιτισμού και αξιών, έχουν πάρει στη Γαλλία, όπως και παντού, τρομακτικές διαστάσεις. Εκεί θα έπρεπε να αναζητηθούν οι αιτίες της αύξησης της εγκληματικότητας. Κι αντί για την αδιέξοδη σπείρα του θανάτου, θα έπρεπε να προταθούν μέτρα εξανθρωπισμού (κατά το δυνατόν) των βάρβαρων κοινωνιών μας. Οι διεθνείς στατιστικές, εξάλλου, θεμελιώνουν το γεγονός ότι η διατήρηση της θανατικής ποινής δεν μειώνει την εγκληματικότητα. Στις ΗΠΑ, π.χ., 38 Πολιτείες εφαρμόζουν τη θανατική ποινή. Παρά ταύτα, σε 5 μόνο απ' αυτές 1500 κατάδικοι περιμένουν να θανατωθούν!

3. Η θανατική ποινή, κατά τον κ. Λοβέρδο, έρχεται να εξισορροπήσει τη σκληρότητα ορισμένων εγκλημάτων. Κατά τον κ. Λιανό, εξάλλου, «η ποινή αποδίδει δικαιοσύνη και αποκαθιστά την ισορροπία στην ψυχή όσων υπέφεραν από το έγκλημα». Αλλά η εκτέλεση του δολοφόνου αποτελεί πράξη απόδοσης δικαιοσύνης ή εκδίκηση χωρίς νόημα; Εδώ θα επικαλεστώ τη γνώμη ενός ειδικού, του καθηγητή Γ. Πανούση: «Η εκτέλεση αποτελεί μια εκδίκηση χωρίς δικαιοσύνη. Ή, καλύτερα, συνιστά την υπέρτατη ανηθικότητα της ανθρώπινης δικαιοσύνης αφού —σκοτώνοντας— παραβιάζει τον ίδιο νόμο που υποτίθεται ότι υπερασπίζεται». Τέλος, κατά ποια έννοια, η θανάτωση του εγκληματία «αποκαθιστά την ισορροπία» στην ψυχή των οικείων του θύ-

ματος; Το έγκλημα έχει τελεστεί και καμιά «απόδοση δικαιοσύνης» δεν θα παρηγορήσει τους οικείους του θύματος.

4. Κατά τον κ. Λοβέροδο, η θανατική ποινή «μειώνει τις περιπτώσεις αυτοδικίας και βοηθά να γίνει αποδεκτή η αρχή της επείκειας». Το επιχείρημα περί αυτοδικίας είναι ισχνό, δοθέντος ότι τα περιστατικά αυτά είναι σπανιώτατα. Όσο για την αρχή της επείκειας, ομολογώ ότι δεν καταλαβαίνω πώς συνδυάζονται οι εξ ορισμού αντιφατικές έννοιες του θανάτου και της επείκειας.

Τα επιχειρήματα τα οποία επεχείρησα να σχολιάσω είναι επιφανειακά, πέρα από την ψυχρή λογική που τα διέπει, για δυο λόγους:

1. Όπως μαρτυρούν οι στατιστικές και όπως υποστηρίζει ο κ. Πανούσης, «με το αίμα και το φόβο του θανάτου ποτέ κανείς (άνθρωπος ή λαός) δεν διαπαιδαγωγήθηκε και κανένα κοινωνικό φαινόμενο δεν εξέλειπε». Κύριες πηγές της εγκληματικότητας είναι, όπως σημείωσε, η φτώχεια, η αμάθεια, η διάλυση των οικογενειακών και των κοινωνικών σχέσεων, ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας των κοινωνιών, η κρίση των αξιών και ο αντίστοιχα αρνητικός ρόλος των ΜΜΕ. Το έγκλημα δεν αντιμετωπίζεται με τη θανάτωση του εγκληματία, με την επιστροφή σε βάββαρες, πρωτόγονες πρακτικές, αλλά με τη δημιουργία συνθηκών που θα ευνοούν την πραγμάτωση των θετικών δυνατοτήτων του ανθρώπινου όντος.

2. Η θανάτωση του δολοφόνου δεν αποτελεί πράξη απόδοσης δικαιοσύνης. Δεν αποκαθιστά κάποια διαταραγμένη «αρμονία». Είναι πράξη εκδίκησης ενός απρόσω-

που μηχανισμού. Αλλά σε ποια ηθική θεμελιώνεται το δικαίωμα της «νόμιμης» θανάτωσης; Η χριστιανική ηθική απαγορεύει ρητά την αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής. Μια εγκόσμια, μη υπερβατική ηθική, εξάλλου, οφείλει να αναγορεύσει τη χρονικά πεπερασμένη, φθαρτή ανθρώπινη ζωή, τη μοναδικότητα κάθε ανθρώπινης ύπαρξης, σε υπέρτατη, αναφαίρετη αξία.

Ο εγκληματίας είναι, από μια άποψη, προϊόν των κοινωνικών συνθηκών και της ατομικής βιογραφίας του. Αντί να τον εξοντώσουμε, ας θυμηθούμε τις αρχές του οίκτου και του ελέους. Όσο για τους εμπόρους ναρκωτικών, ας μη μεταποπίζουμε το πρόβλημα από τις συνθήκες που σπρώχνουν τους νέους στα ναρκωτικά στα τερατόμορφα όντα του εμπορίου.

Η επαναφορά της θανατικής ποινής μπορεί να «θεμελιωθεί» μόνο σε ψυχρά, επιφανειακά και πραγματιστικά επιχειρήματα. Ευτυχώς σήμερα, και παρά την παγκοσμιοποιημένη «μετα-νεωτερική» βαρβαρότητα, η τάση διεθνώς είναι υπέρ της κατάργησης: 91 χώρες έχουν καταργήσει τη θανατική ποινή, 95 την εφαρμόζουν, αλλά οι 26 μόνο στα χαρτιά και οι 15 μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Όσο για η χώρα μας, ας θυμηθούμε τις χιλιάδες που εκτελέστηκαν με τους νόμους 375 και 509. Βέβαια, οι συνθήκες σήμερα είναι διαφορετικές. Αλλά από τον έμπορο ναρκωτικών περνάμε εύκολα στον «ειδεχθή εγκληματία». Από εκεί, ο δρόμος είναι πλέον ανοικτός και για όσους δεν γοητεύονται από την «καθησικία τάξη».